

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ДМИТРА МОТОРНОГО
Кафедра «Економіка і бізнес»

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. зав. кафедри, к.е.н., доцент

 Лариса БОЛТЯНСЬКА

«31» серпня 2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Біржова справа»

для здобувачів ступеня вищої освіти «Бакалавр»
зі спеціальності 076 *«Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»* за
ОПП *«Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»*
Факультет економіки та бізнесу

2022– 2023 навч. р.

Робоча програма навчального курсу “Біржова справа” для здобувачів ступеня вищої освіти «Бакалавр» зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» за ОПП «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність». - Запоріжжя, ТДАТУ – 15 с.

Розробник: к.е.н., доцент Ганна ЗАВАДСЬКИХ

Робочу програму затверджено на засіданні кафедри «Економіка і бізнес», протокол від “31”серпня 2022 року № 1

В.о. зав. кафедри «Економіка і бізнес»

к.е.н, доцент Лариса БОЛТЯНСЬКА

Схвалено методичною комісією факультету економіки та бізнесу зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» за ОПП «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

Протокол № 1 від «02» вересня 2022 року

Голова, доц. Анна КОСТЯКОВА

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, Спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної Дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів 3	Галузь знань 07"Управління та адміністрування" (шифр і назва)	Обов'язкова	
Загальна кількість годин – 90 годин	Спеціальність 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»	Курс	Семестр
Змістових модулів – 2		2-й	3-й/1-й
Тижневе навантаження: аудиторних занять - 4 год. самостійна робота студента – 3,57 год.	Ступінь вищої освіти <u>«Бакалавр»</u>	Вид занять	Кількість годин
		Лекції	20
		Лабораторні Заняття	-
		Практичні Заняття	20
		Семінарські Заняття	-
		Самостійна Робота	50
		Форма контролю: екзамен	

2 МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета курсу – формування системи знань з організації і функціонування біржового ринку як складового елемента інфраструктури ринку, технології здійснення біржових операцій.

Завданнями курсу - вивчення нормативних основ здійснення біржової діяльності України, опанування технології здійснення біржових операцій на різних видах бірж.

Предмет: Біржова справа в її еволюційному розвитку.

Освітня компонента забезпечує набуття здобувачами ВО:

- *Загальних компетентностей:*

ЗК 2. Здатність застосовувати отримані знання в практичних ситуаціях.

ЗК 5. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій

ЗК 6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 7. Здатність працювати в команді.

ЗК 8. Здатність виявляти ініціативу та підприємливість.

- *Спеціальних (фахових) компетентностей:*

ФК 2. Здатність обирати та використовувати відповідні методи, інструментарій для обґрунтування рішень щодо створення, функціонування підприємницьких, торговельних і біржових структур.

ФК 3. Здатність здійснювати діяльність у взаємодії суб'єктів ринкових відносин.

ФК4.Здатність застосовувати інноваційні підходи в діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур

ФК5.Здатність визначати та оцінювати характеристики товарів і послуг в підприємницькій, торговельній, біржовій діяльності

ФК 6. Здатність здійснювати діяльність з дотриманням вимог нормативно-правових документів у сфері підприємницької, торговельної та біржової діяльності.

ФК 7. Здатність визначати і виконувати професійні завдання з організації діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур.

- *Програмних результатів навчання:*

РН 2. Застосовувати набуті знання для виявлення, постановки та вирішення завдань за різних практичних ситуацій в підприємницькій, торговельній та біржовій діяльності.

РН 5. Організувати пошук, самостійний відбір, якісну обробку інформації з різних джерел для формування банків даних у сфері підприємництва, торгівлі та біржової діяльності.

РН 6. Вміти працювати в команді, мати навички міжособистісної взаємодії, які дозволяють досягати професійних цілей.

РН 12. Володіти методами та інструментарієм для обґрунтування управлінських рішень щодо створення й функціонування підприємницьких,

торговельних і біржових структур.

РН 13. Використовувати знання форм взаємодії суб'єктів ринкових відносин для забезпечення діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур.

РН 14. Вміти застосовувати інноваційні підходи в підприємницькій, торговельній та біржовій діяльності

РН 15. Оцінювати характеристики товарів і послуг у підприємницькій, торговельній та біржовій діяльності за допомогою сучасних методів

РН 16. Знати нормативно-правове забезпечення діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур і застосовувати його на практиці.

РН 17. Вміти вирішувати професійні завдання з організації діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур і розв'язувати проблеми у кризових ситуаціях з урахуванням зовнішніх та внутрішніх впливів.

softskills здатність аналітично мислити, опанування технології здійснення біржових операцій на різних видах бірж, уміння оцінити ситуацію та прийняти рішення.

3 ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. “Теоретичні аспекти біржової справи”

Тема 1. “Суть біржі та її економічна природа”

Роль та місце біржі в економіці. Суть біржі та її економічна природа. Функції та характерні ознаки біржової торгівлі. Види бірж. Становлення біржової торгівлі в Україні. Суть та значення державного регулювання біржової торгівлі. Державне регулювання біржової торгівлі в Україні. Правила торгівлі на біржі.

Рекомендована література:

Основна:[1-3,6,8].

Допоміжна:[2-5,6,8,9].

Тема 2. “Біржовий товар”

Класифікація біржових товарів. Характеристика біржових товарів. Фінансові інструменти. біржовий товар, характеристики біржових товарів, біржові стандарти, міжнародні стандарти, варант, індосамент, складське свідоцтво, якість продукції, фінансові інструменти, оферент, спотові і строкові інструменти, акції та їх види, дивіденди, інвестиційний сертифікат, облігація, вексель, депозитний сертифікат, лістинг.

Рекомендована література:

Базова:[1-4,7,9].

Допоміжна:[1-3,5,8,10].

Тема 3. “Порядок утворення біржі та управління біржовою діяльністю”

Порядок утворення біржі. Форми управління біржовою діяльністю. Організаційна структура управління біржею. Органи управління біржі. Ліцензування біржі. Державне управління діяльністю товарних бірж. Пряме або адміністративне управління. Непряме або економічне управління. Групи робочих органів біржі. Організаційна структура товарної біржі. Органи управління товарної біржі. Біржовий комітет. Котирувальна комісія. Біржовий бюлетень. Арбітражна комісія. Розрахункова палата. Виконавчі органи біржі.

Рекомендована література:

Базова:[1,2,6,10].

Допоміжна:[1,2,6-10].

Тема 4. “Учасники біржових операцій”

Засновники та члени біржі. Їх права та обов'язки. Учасники біржових сесій (біржової торгівлі). Характеристика суб'єктів біржового посередництва. Роль, значення та функції брокерської служби на біржі. Винагороди за брокерську діяльність та ефективність їх здійснення.

Рекомендована література:

Базова:[1,4,8,10].

Допоміжна:[1,5,6-9].

Тема 5 “Організація біржових торгів”

Організаційна структура управління біржею. Порядок укладання біржових угод. Організація діяльності брокерських фірм. Ведення рахунків клієнтів. Звітність щодо виконання наказів клієнтів. Методи ведення біржових торгів.

Рекомендована література:

Базова:[2,4,6,7,10].

Допоміжна:[1,6,5-9].

Змістовий модуль 2. “Організаційні аспекти біржової справи”**Тема 6 “Кліринг та система розрахунків за біржовими угодами”**

Біржовий кліринг і біржові розрахунки. Функції біржового клірингу. Особливості розрахунків на біржах реального товару (спотові і форвардні угоди). Особливості клірингу і розрахунків ф’ючерсних контрактів. Розрахункова палата і її роль на біржовому ринку. Етапи розрахунково-клірингового процесу. Кліринговий депозитарій та його функції. Квитування – функції і механізм процедури.

Рекомендована література:

Базова:[2,5,8,10].

Допоміжна:[1,3,6-10].

Тема 7 “Державне регулювання біржової торгівлі”

Регулювання біржової торгівлі. Правове, нормативне та інформаційне забезпечення державного регулювання біржової торгівлі. Завдання державного регулювання. Органи державного регулювання біржового ринку в Україні та їх повноваження.

Рекомендована література:

Базова:[2,4,8].

Допоміжна:[1,3,5-10].

Тема 8 “Товарний ф’ючерсний контракт як інвестиційний інструмент біржового ринку”

Угоди з реальним товаром (угоди «спот» і угоди «форвар»). Товарні ф’ючерси як фінансові інструменти. Порядок укладання та виконання ф’ючерсних контрактів. Товарні ф’ючерсні контракти. Хеджінг, хейджери. Ринок ф’ючерсів та його функції. Ф’ючерсний контракт та його стандартизація. Порядок укладання ф’ючерсних контрактів. Трейдери-спекулянти.

Рекомендована література:

Базова:[1-3,5, 8].

Допоміжна:[1,4,6-9].

Тема 9 “Концепція ціноутворення на ф’ючерсних ринках”

Види цін на біржовому ринку. Види котирувальних цін. Способи визначення біржової ціни. Методи розрахунку типової ціни. Співвідношення цін на біржових ринках – контанго і беквардейшн. Принципи формування цін на біржові товари. Рівноважна ціна. Види цінових стратегій на біржовому ринку. Ознаки цінової змінності – волатильності.

Рекомендована література:

Базова:[2-4,5,7,10].

Допоміжна:[1,3,5,6-8].

Тема 10 “Хеджування цінових та курсових ризиків за допомогою ф’ючерсної торгівлі”

Суть та основні характеристики хеджування. Основні види хеджування. Досконале хеджування цінових ризиків на ринках сільськогосподарської сировини. Здійснення хеджевих операцій з урахуванням реальних ситуацій на ринках. Особливості хеджування цінових ризиків на ринку реальних товарів. Хеджування курсових ризиків фінансових інструментів.

Рекомендована література:

Основна:[2-4,6,9].

Допоміжна:[1,3,4-8].

4 СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Номер тижня	Вид занять	Тема заняття або завдання на самостійну роботу	Кількість			
			Годин			Балів
			Лк.	Пр.	СРС	
Змістовий модуль 1. «Теоретичні аспекти біржової справи»						
1	Лекція 1	Суть біржі та її економічна Природа	2			
	Практичне заняття 1	Суть біржі та її економічна Природа		2		3
	Самостійна робота 1	Робота на ОП			4	2
2	Лекція 2	Біржовий товар.	2			
	Практичне заняття 2	Біржовий товар.		2		3
	Самостійна робота 2	Виконання практичних завдань, робота на ОП			4	2
3	Лекція 3	Порядок утворення біржі та управління біржовою діяльністю.	2			
	Практичне заняття 3	Порядок утворення біржі та управління біржовою діяльністю.		2		3
	Самостійна робота 3	Виконання практичних завдань, робота на ОП			4	2
4	Лекція 4	Учасники біржових операцій	2			
	Практичне заняття 4	Учасники біржових операцій		2		3
	Самостійна робота 4	Виконання практичних завдань, робота на ОП			4	2
5	Лекція 5	Організація біржових торгів	2			
	Практичне заняття 5	Організація біржових торгів		2		3
	Самостійна робота 5	Виконання практичних завдань, робота на ОП			4	2
6,7	Підготовка до виконання ПМК 1		-	-	5	-
	Підсумковий контроль за змістовий модуль 1		-	-	-	10
Всього за змістовий модуль 1- 45год.			10	10	25	35

Змістовий модуль 2. «Організаційні аспекти біржової справи»						
8	Лекція 6	Кліринг та система розрахунків за біржовими угодами	2			
	Практичне заняття 6	Кліринг та система розрахунків за біржовими угодами		2		3
	Самостійна робота 6	Виконання практичного завдання та робота на ОП			4	2
9	Лекція 7	Державне регулювання біржової торгівлі	2			
	Практичне заняття 7	Державне регулювання біржової торгівлі		2		3
	Самостійна робота 7	Виконання практичного завдання та робота на ОП			4	2
10	Лекція 8	Товарний ф'ючерсний контракт як інвестиційний інструмент біржового ринку	2			
	Практичне заняття 8	Товарний ф'ючерсний контракт як інвестиційний інструмент біржового ринку		2		3
	Самостійна робота 8	Виконання практичного завдання та робота на ОП			4	2
11	Лекція 9	Концепція ціноутворення на ф'ючерсних ринках	2			
	Практичне заняття 9	Концепція ціноутворення на ф'ючерсних ринках		2		3
	Самостійна робота 10	Виконання практичного завдання та робота на ОП			4	2
12	Лекція 10	Хеджування цінкових та курсових ризиків за допомогою ф'ючерсної торгівлі	2			
	Практичне заняття 10	Хеджування цінкових та курсових ризиків за допомогою ф'ючерсної торгівлі		2		3
	Самостійна робота 10	Виконання практичного завдання та робота на ОП			4	2
13, 14	Підготовка до виконання ПМК 2		-	-	5	-
	Підсумковий контроль за змістовий модуль 2		-	-	-	10
Всього за змістовний модуль 2 - 45 год.			10	10	25	35
Екзамен						30
Всього з навчальної дисципліни – 90 год						100

5. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ПІДСУМКОВИЙ МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 1

1. Роль та місце біржі в економіці.
2. Суть біржі та її економічна природа.
3. Функції та характерні ознаки біржової торгівлі.
4. Види бірж.
5. Історія формування бірж у Європі та США.
6. Розвиток біржі у дореволюційній Росії.
7. Становлення біржової торгівлі в Україні.
8. Особливості функціонування біржі у сучасному світі та в Україні в кінці ХХ – на початку ХХІ століття.
9. Класифікація біржових торгів.
10. Види біржових контрактів.
11. Характеристика біржових товарів.
12. Фінансові інструменти.
13. Основні правові засади, які регулюють діяльність бірж.
14. Нормативні документи, які регламентують діяльність бірж України.
15. Державно-правове та інституційно-правове регулювання біржової діяльності.
16. Види комерційної діяльності.
17. Організаційна структура управління біржами.
18. Порядок укладання біржових угод.
19. Організація діяльності біржової фірми.
20. Учасники торгів. Механізм біржової торгівлі.
21. Підготовка до проведення біржових торгів, аукціонів.
22. Порядок проведення біржових торгів, аукціонів.
23. Особливості функціонування клірингових палат ф'ючерсних бірж.
24. Засновники та члени біржі.
25. Права та обов'язки засновників та членів бірж.
26. Учасники біржової сесії.
27. Біржові посередники.

28. Сутність і види брокерської діяльності.
29. Правове регулювання брокерської діяльності.
30. Кліринг та система розрахунків за біржовими угодами.

6.ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ПІДСУМКОВИЙ МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 2

1. Хеджування цінових та цукрових ризиків.
2. Біржова спекуляція на ф'ючерсних ринках.
3. Класифікація товарних бірж в Україні.
4. Створення умов для становлення ф'ючерсних ринків сировини.
5. Товарні ф'ючерси як фінансові інструменти.
6. Товарні опціони.
7. Державне регулювання біржової торгівлі в Україні.
8. Передумови виникнення аграрної біржі.
9. Особливості торгівельних операцій на аграрній біржі.
10. Діяльність аграрних бірж в Україні.
11. Фондові біржі світу.
12. Особливості роботи фондових бірж України.
13. Законодавча база України по операціям на фондовій біржі.
14. Ринкові показники світового фондового ринку.
15. Теорія Доу-Джонса, фондові індекси.
16. Правове регулювання діяльності валютної біржі України.
17. Міжнародний валютний ринок.
18. Валютна біржа України.
19. Визначення біржового ринку.
20. Основні етапи розвитку бірж у дореволюційній Росії.
21. Основні етапи розвитку бірж в Україні.
22. Суть та відмінності спот та форвардних угод.
23. Види боргових цінних паперів як об'єктів біржової торгівлі.
24. Суть процедури лістингу на фондовій біржі.

25. Подвійна природа ф'ючерсного контракту.
26. Можливості арбітражу на реальному та ф'ючерських ринках.
27. Суть біржового клірингу.
28. Функції клірингової палати.
29. Основні характеристики опціонів.
30. Сутність, економічні можливості та причини відсутності ф'ючерських ринків в Україні.

7. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова:

1. Про цінні папери та фондовий ринок [Електронний ресурс]: Закон України від 23.02.2006 р. № 3480 – IVзі змінами та доповненнями. – Режим доступу:<http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3480-15>.
2. Бевз О.П. Економіка і організація біржової торгівлі : навч. посібн. / О.П. Бевз, М.М. Скотнікова. - К.: ЦУЛ, 2016. - 43 с.
3. Беднарчук М. С. , Полікарпов І.С. Біржові товари: підручник. 2-ге вид., стер. Львів: «Магнолія-2006», 2016. 349с.
4. Дикань В. Л. Біржова діяльність : підручник / В. Л. Дикань, І. Л. Назаренко, Ю. А. Пługіна. – Харків : УкрДУЗТ, 2017. – 283 с.
5. Калінеску Т. В. Біржова діяльність: підручник / Т. В. Калінеску, І. М. Кушал, О. Д. Кирилов; Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Даля. – Сєверодонецьк: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2016. – 444 с.
6. Пепа Т. В., Пішеніна Т. І., Лавринович В. В. Біржова діяльність: навч. Посіб. – К.: Ліра -К, 2016.- 540 с.
7. Приходько Д.О. Основи біржової діяльності: підручник.- Х.: ФОП Бровін О.В., 2021.- 280 с.
8. Резнік Н.П., Яворська В.О., Слободяник А.С. Фінансові деривативи. навчальний посібник. – К. : ЦП Компринт, 2017, 540 с.
9. Солодкий М. О. Основи біржової діяльності: навчальний посібник / М.О. Солодкий, Н.П. Резнік, В.О. Яворська: [за ред. М.О. Солодкого]. – К.: ЦП Компринт, 2017. – 450 с.
10. Сотник І., Таранюк Л. Підприємництво, торгівля та біржова діяльність: навч. посіб. – Суми.: ВТД «Університетська книга», 2018. – 572 с.
11. Сохацька О.М. Біржова справа: Підручник. – 2-ге вид. змін. й доп. – Тернопіль: Карт-бланш, К.: Кондор, 2008. – 632 с.
12. Стасіневич С. А. Ціноутворення на біржовому ринку : навч. посібник. К. : ЦП "КОМПРИНТ", 2015. 111 с.

Допоміжна:

1. Завадських Г.М. Проблеми становлення та розвитку біржового ринку України // Г.М. Завадських / Збірник наукових праць Таврійського державного

агротехнологічного університету (економічні науки), 2018.- №2 (37).- С.174-181.

2. Завадських Г.М., Тебенко В.М. Сучасний стан та перспективи розвитку біржового товарного ринку України // Г.М. Завадських, В.М. Тебенко Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету № 1 (36), 2018. - С.145 - 154.

3. Казаков Є. Стан біржового ринку України. Всеукраїнська науково-практична конференція магістрантів і студентів ТДАТУ. Факультет економіки та бізнесу: всеукраїнська науково-практична конференція, збірник тез доповідей. м. Мелітополь, 18 листопада 2021 року. – Мелітополь: ТДАТУ імені Дмитра Моторного, 2021. – С.35-37.

7. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Освітній портал ТДАТУ <http://op.tsatu.edu.ua/course/view.php?id=2184>